Analyysi

Pandemia ja sääntelyuudistukset muokkaavat kulutusluottomarkkinaa

Rahoitusvakaus | 08.03.2022 | Kimmo Koskinen, Markus Aaltonen

KIRJOITTAJAT

Kimmo Koskinen
Neuvonantaja

Markus Aaltonen
Neuvonantaja

Kulutusluottokannan kasvu hidastui voimakkaasti koronapandemian alussa, mutta elpyi hieman loppuvuonna 2021. Ulkomailta myönnettyjen kulutusluottojen nopea kasvu pysähtyi ja pikaluottoyritysten myöntämien lainojen määrä on vähentynyt. Kulutusluottojen luottoriskit ovat kasvaneet pandemian aikana. Pandemian ohella kulutusluottomarkkinaa on voinut muokata myös tiukentunut sääntely. Kotitalouksien kulutustottumusten ja kulutusluottomarkkinan muutokset lisäävät tarvetta seurata kotitalouksien velkaantumisen kehitystä tarkemmin.

Kulutusluottomarkkinaan muutospaineita usealta suunnalta

Digitalisaatio ja liiketoimintamallien kehitys ovat muokanneet kotimaista kulutusluottomarkkinaa voimakkaasti viimeisen vuosikymmenen aikana. Kulutusluottovalikoiman kirjo on lisääntynyt, luotonantajien määrä on kasvanut ja lainoja voi hakea täysin digitaalisesti. Lisäksi kuluttajat ovat myös tottuneet arjessaan käyttämään digitaalisia rahoituspalveluita ja ovat entistä valmiimpia rahoittamaan kulutustaan luotoilla. Kiristynyt kilpailu asiakkaista on lisännyt kulutusluottojen tarjontaa myös asiakassegmentteihin [1], joille pankit ovat olleet perinteisesti haluttomia myöntämään lainaa.

Kulutusluottomarkkinan murroksesta johtuen kulutusluottojen kanta on ollut voimakkaassa kasvussa etenkin pandemiaa edeltävinä vuosina [2]. Samalla suomalaisten kotitalouksien velan rakenne on muuttunut, kun asuntolainojen ohella myös kotitalouksien muiden luottojen määrä on kasvanut. Vuoden 2021 syyskuussa toteutetun Finanssialan (FA) kyselytutkimuksen mukaan reilu neljännes suomalaisista ilmoitti ottaneensa jonkinlaista kulutusluottoa.[3]

Viime vuosina kulutusluottomarkkinaa ovat muokanneet myös pandemian aikaiset muutokset kulutusluottojen kysyntään ja kulutusluottomarkkinan kiristynyt sääntely. Tässä artikkelissa kuvataan kotimaisen kulutusluottomarkkinan kehitystä kahden viime vuoden aikana erityisesti pandemian ja korkokattosääntelyn näkökulmista.

Kulutusluottojen kasvuvauhti hidastui ja takaisinmaksuaika piteni pandemian aikana

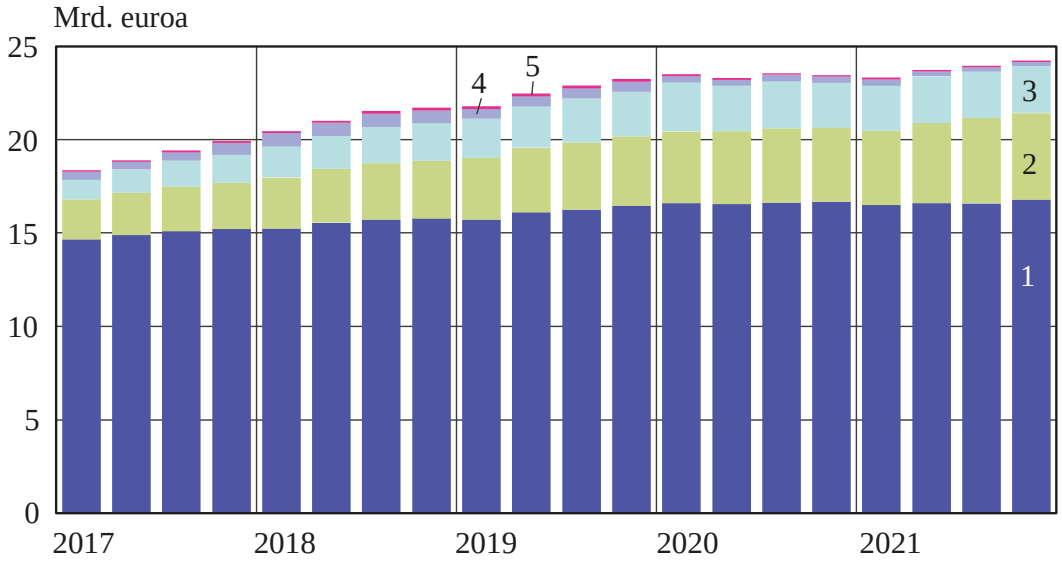
Kulutusluottokannan kasvu hidastui voimakkaasti koronapandemian aikana. Erilaiset pandemian torjumiseksi asetetut rajoitteet vähensivät pandemian akuutissa vaiheessa voimakkaasti kotitalouksien kulutusta ja lisäsivät säästämistä. Kulutusluottokanta jopa hieman supistui pandemian ensimmäisen vuoden aikana. Maaliskuussa 2020 kulutusluottokanta kasvoi vielä lähes 8 % vuosikasvuvauhdilla.

Pandemian vastaisten rajoitusten vähentyminen ja talouskasvun elpyminen vuoden 2021 aikana vahvisti kuluttajien luottamusta ja lisäsi kulutusta. Loppuvuoden 2021 aikana kulutusluottokanta kääntyi taas kasvuun ja vuosikasvuvauhti oli 3 % joulukuussa 2021. Vuoden 2021 lopussa kotitalouksien kulutusluottokanta oli 24,2 mrd. euroa (kuvio 1). Kaiken kaikkiaan kulutusluottojen osuus suomalaisten kotitalouksien yhteenlasketusta lainavelasta[4] oli 14 %.

Kuvio 1.

Kotitalouksien kulutusluottokannan kasvu on hidastunut pandemian aikana

1. Luottolaitokset
2. Muut rahoituslaitokset (mm. ajoneuvorahoittajat)
3. Ulkomaiset digipankit (rajan yli lainaavaat luottolaitokset)
4. Pikaluottoyritykset
5. Vertaislainaus

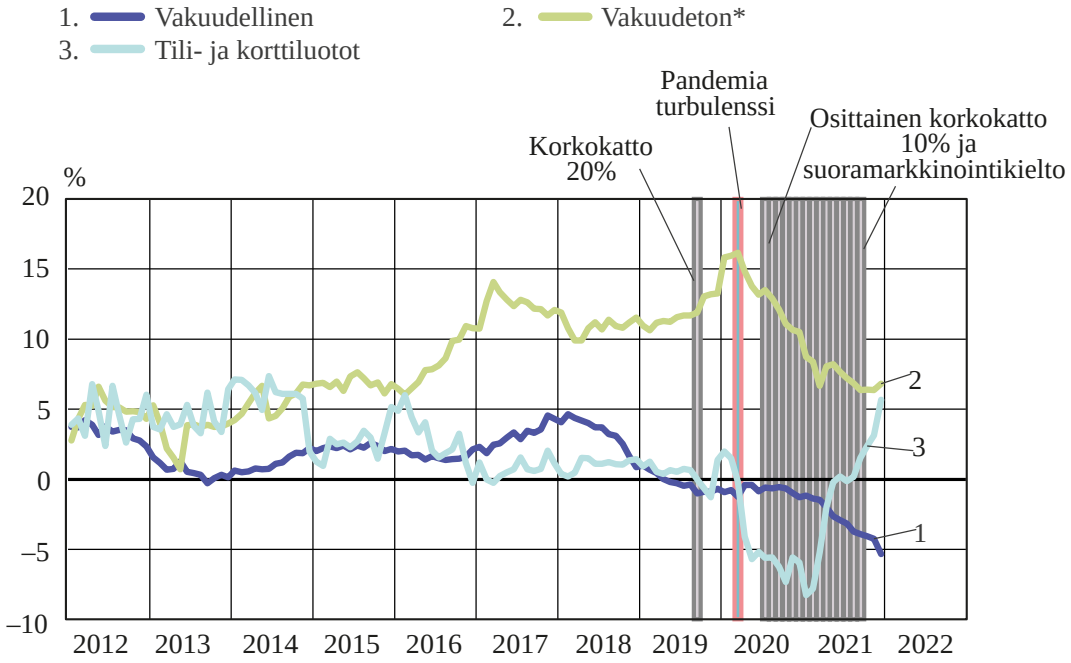
Lähteet: Suomen Pankki, Tilastokeskus, Ruotsin keskuspankki, valtiovarainministeriö, tilinpäätökset ja kulutusluottojen myöntäjien julkiset tiedot.

8.3.2022
eurojatalous.fi

Pandemiaa edeltävinä vuosina kulutusluottokantaa ovat kasvattaneet erityisesti Suomessa toimivien luottolaitosten ja ulkomaisten digipankkien myöntämät vakuudettomat kulutusluotot. Arviolta lähes puolet kaikista kotitalouksien kulutusluotoista oli vakuudettomia (pl. ajoneuvolainat) vuoden 2021 lopussa. Suomessa toimivien luottolaitosten myöntämien vakuudettomien kulutusluottojen kasvu on jatkunut myös pandemian aikana, vaikka myös niiden kasvu on hidastunut selvästi pandemiaa edeltävistä vuosista (kuvio 2). Sen sijaan vakuudellisten kulutusluottojen määrä on supistunut entisestään pandemian aikana. Pandemian vaikutukset ovat näkyneet selvimmin tili- ja korttiluottokannassa, joka supistui voimakkaasti vuoden 2020 aikana pandemian vastaisten toimien ollessa tiukimmillaan. Viime kuukausina kotitalouksien kulutuksen kasvu on lisännyt korttiluottojen käyttöä.

Kuvio 2.

Pandemian aikaisten rajoitusten vaikutukset näkyvät selvimmin tili- ja korttiluotoissa

* Suomen Pankin rahalaitostilastoissa ajoneuvoa ei hyväksytä lainan vakuudeksi.
Lähde: Suomen Pankki.

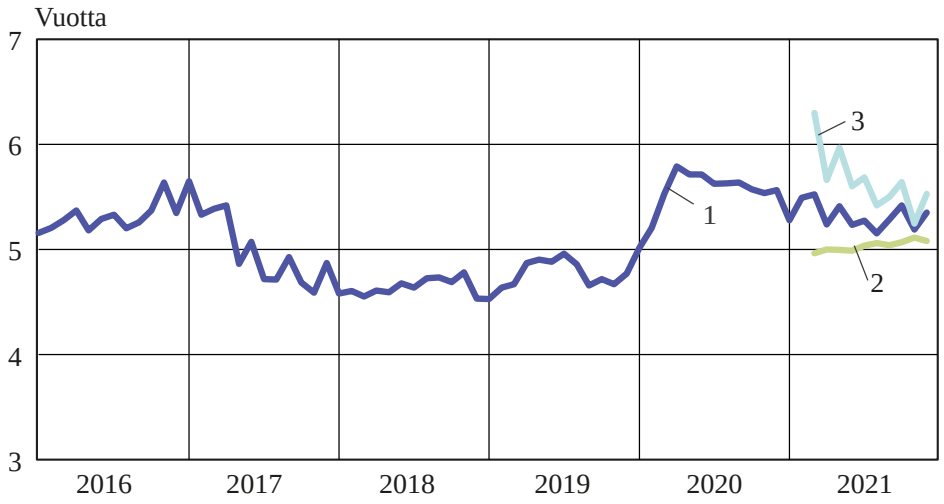
8.3.2022
eurojatalous.fi

Uusien vakuudettomien kulutusluottojen keskimääräinen takaisinmaksuaika on pidentynyt vuoden 2019 jälkeen. Joulukuussa 2021 luottolaitosten myöntämien vakuudettomien kulutusluottojen[5] keskimääräinen takaisinmaksuaika oli 5 vuotta ja 4 kuukautta. Uusien vakuudettomien ajoneuvolainojen keskimääräinen takaisinmaksuaika oli hieman yli 5 vuotta ja muiden vakuudettomien kulutusluottojen takaisinmaksuaika oli 5 vuotta ja 6 kuukautta (kuvio 3).

Kuvio 3.

Vakuudettomien kulutusluottojen keskimääräinen takaisinmaksuaika pidentyi pandemian alussa

1. Vakuudettomat kulutusluotot yhteensä
2. Vakuudettomat ajoneuvolainat
3. Muut vakuudettomat kulutusluotot kuin ajoneuvolainat

* Pl. tili- ja korttiluotot ja luotot, joilla ei ole eräpäivää.
Lähde: Suomen Pankki.

8.3.2022
eurojatalous.fi

Kulutusluottomarkkinaan vaikuttanut pandemian ohella myös korkokattosääntely

Kulutusluottojen kasvuvauhtiin on saattanut vaikuttaa pandemian lisäksi myös muutokset kulutusluottoja koskevassa lainsäädännössä. Pysyvä kuluttajaluottojen 20 prosentin korkokatto tuli voimaan syyskuussa 2019 ja heinäkuusta 2020 eteenpäin korkokattoa kiristettiin väliaikaisesti tietyille kulutusluotoille 10 prosenttiin [6]. Näillä toimilla on pyritty hillitsemään kulutusluottoihin liittyvien lieveilmiöiden, kuten ylivelkaantumisen ja maksuhäiriöiden kasvua Suomessa.

Lakimuutosten vaikutusta kulutusluottomarkkinaan on kuitenkin vaikea arvioida, sillä pandemia on vaikuttanut markkinaan samaan aikaan voimakkaasti. Tarkempi vaikutusarviointi vaatisi myös lainakohtaista tietokantaa ja mahdollisesti tietoa myös hylätyistä lainahakemuksista, sillä lainsäädäntömuutoksilla on pyritty vaikuttamaan kaikista korkeakorkoisimpiin ja riskillisimpiin

luottoihin. Vaikutusten todentaminen lainakannan tai uusien luottojen keskikoroista on siten vaikeaa.[7]

Väliaikainen kymmenen prosentin korkokatto päättyi syyskuussa 2021. Samalla päättyi myös kulutusluottojen väliaikainen suoramarkkinointikielto. Vuoden 2021 viimeisen neljänneksen aikana suomalaiset kotitaloudet nostivat Suomessa toimivista luottolaitoksista vakuudettomia kulutusluottoja 960 milj. euron edestä, mikä on 5,0 % enemmän kuin edellisen neljänneksen aikana ja enemmän kuin koskaan aikaisemmin neljänneksen aikana.

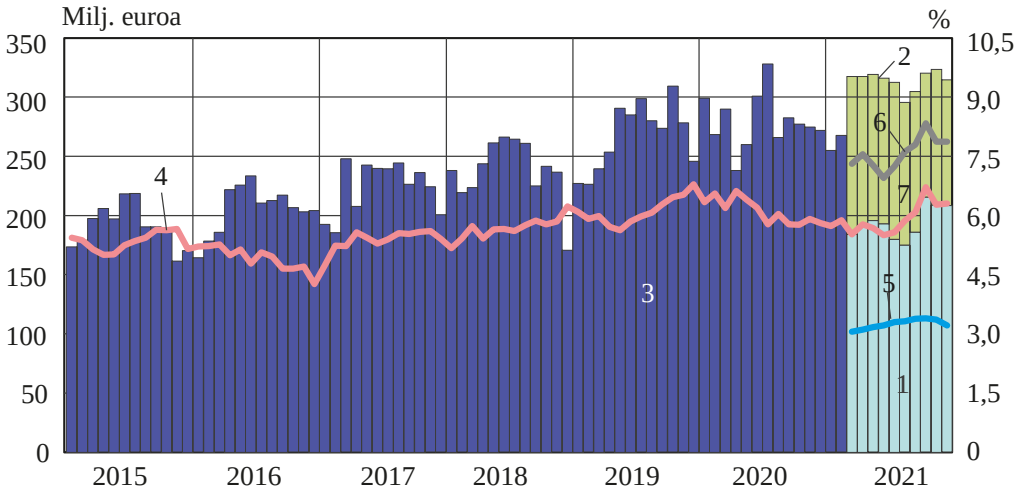
Hieman yli neljännes uusista vakuudettomista kulutusluotoista myönnettiin vuoden 2021 viimeisellä neljänneksellä korkeampikorkoisiin kulutusluottoihin erikoistuneista luottolaitoksista. Viimeisen kahden vuoden aikana näiden toimijoiden osuus uusista vakuudettomien kulutusluottojen nostoista on vaihdellut 20-30 % välillä [8]. Korkeampikorkoisiin kulutusluottoihin erikoistuneiden luottolaitosten myöntämien kulutusluottojen kannan (1,3 mrd. euroa) vuosikasvuvauhti on selvästi keskimääräistä nopeampaa, ollen 20,3 % joulukuussa 2021. Ennen koronapandemiaa kannan vuosikasvuvauhti oli jopa yli 60 %, joten vauhti on hidastunut selvästi pandemian aikana, mutta on edelleen nopeaa.

Luottolaitosten myöntämien uusien kulutusluottojen keskikorot ovat olleet laskusuuntaiset pandemian aikana, mutta nousivat hieman vuoden 2021 viimeisellä neljänneksellä (Kuvio 4). Vakuudettomien kulutusluottojen keskikorko (6,7%) nousi lokakuussa väliaikaisen kuluttajaluottojen korkokaton päättymisen jälkeen korkeammalle tasolle kuin ennen väliaikaisen korkokaton alkamista, jolloin keskikorko oli 6,2 % kesäkuussa 2020. Lokakuussa 2021 vakuudettomien ajoneuvolainojen keskikorko (3,39 %) pysyi lähes muuttumattomana, mutta muiden vakuudettomien kulutusluottojen keskikorko nousi 0,55 prosenttiyksikköä syyskuusta ja oli 8,34 %.

Kuvio 4.

Vakuudettomien kulutusluottojen korko nousi loppuvuodesta 2021

1. Muut vakuudettomat kulutusluotot (vasen asteikko)
2. Vakuudettomat ajoneuvolainat** (vasen asteikko)
3. Vakuudettomat kulutusluotot (vasen asteikko)
4. Vakuudettomat kulutusluotot, korko (oikea asteikko)
5. Vakuudettomat ajoneuvolainat**, korko (oikea asteikko)
6. Muut vakuudettomat kulutusluotot, korko (oikea asteikko)

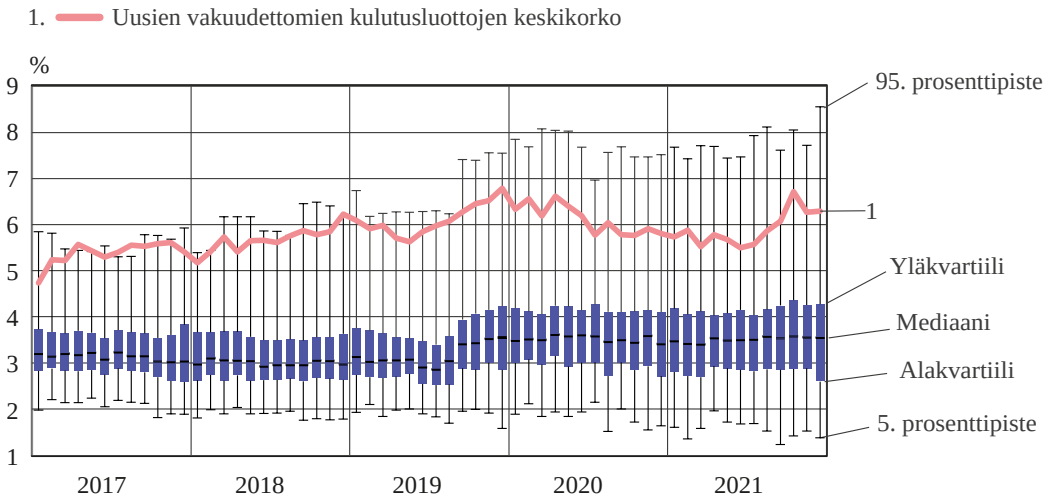
* Pl. tili- ja korttiluotot.
** Suomen Pankin rahalaitostilastoissa ajoneuvoa ei hyväksytä vakuudeksi.
Lähde: Suomen Pankki.

8.3.2022
eurojatalous.fi

Lokakuussa 2021 korkeakorkoisia kulutusluottoja tarjoavat luottolaitokset myönsivät poikkeuksellisen suuren osuuden[9] vakuudettomista kulutusluotoista, mikä nosti keskikorkoa. Marras-joulukuussa 2021 näiden toimijoiden myöntämien kulutusluottojen osuus uusista nostoista oli lokakuuta pienempi ja uusien vakuudettomien kulutusluottojen keskikorko laski ja oli joulukuussa 6,3 %. Korkeakorkoisiin kulutusluottoihin erikoistuneiden luottolaitosten myöntämien uusien kulutusluottojen keskikorko kuitenkin nousi lokakuusta ja oli lähes 12 % joulukuussa 2021. Vakuudettomien kulutusluottojen koroissa on suuria eroja luottolaitosten välillä. Joulukuussa 2021 luottolaitosten välinen korkoero[10] oli ennätyksellisen leveä (7,2 prosenttiyksikköä) (kuvio 5).

Kuvio 5.

Vakuudettomien kulutusluottojen koroissa on huomattavia eroja luottolaitosten välillä

* Luottamuksellisuussyistä kuviossa ei esitetä ääriarvoja (minimiä ja maksimia).
* Prosenttipiste kuvastaa, kuinka suuri osa luottolaitosten tarjoamista koroista asettuu tietyn korkorajan alapuolelle.
Yläkvartiili = 75. prosenttipiste, alakvartiili = 25. prosenttipiste.
* Kattaa 90 % rahalaitoksista, jotka sijoittuvat 5:nnen ja 95:nnen prosenttipisteen väliin.
* pl. tili- ja korttiluotot.
Lähde: Suomen Pankki.

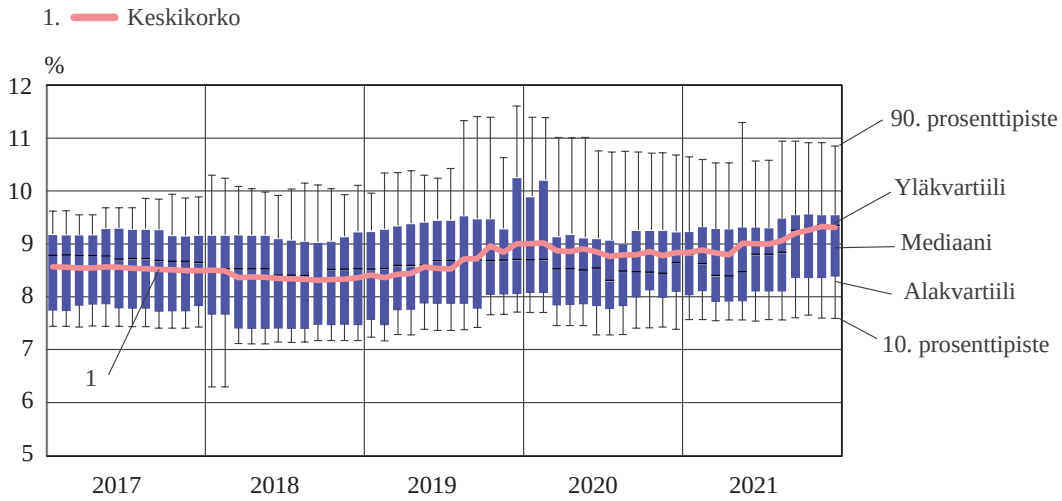
8.3.2022
eurojatalous.fi

Korkeampikorkoisiin kulutusluottoihin erikoistuneiden toimijoiden korkeampaa keskikorkoa selittää todennäköisesti keskimääräistä korkeampi luottoriski. Suomen Pankin tilastojen[11] perusteella vaikuttaa siltä, että näiden luottolaitosten asiakkaiksi päätyy enemmän henkilöitä, joiden maksukyky on heikompi kuin esimerkiksi liikepankkien asiakkailla. Tässä luottolaitosten ryhmässä myös luottotappiot suhteessa lainakantaan ovat moninkertaiset liikepankkeihin verrattuna.

Joulukuun 2021 lopussa kotitalouksilla oli Suomessa toimivien luottolaitosten myöntämiä tili- ja korttiluottoja 4,4 mrd. euron edestä [12]. Tili- ja korttiluotoista valmiusluottolimiittejä ja tililuottoja oli 25 %, korotonta maksuaikaluottoa 13 % ja pidennettyjä luottokorttiluottoja 62 %. Valmiusluottolimiittien ja tililuottojen keskikorko oli 4,5 % ja pidennettyjen luottokorttiluottojen 9,3 %. Myös korttiluottojen koroissa on eroja luottolaitosten välillä. Joulukuussa luottolaitosten välinen korkoero[13] oli 3,3 prosenttiyksikköä. (kuvio 6).

Kuvio 6.

Luottokorttiluottojen keskikoroissa on eroja luottolaitosten välillä

* Luottamuksellisuussyistä kuviossa ei esitetä ääriarvoja (minimiä ja maksimia).
* Prosenttipiste kuvastaa, kuinka suuri osa luottolaitosten tarjoamista koroista asettuu tietyn korkorajan alapuolelle.
Yläkvartiili = 75. prosenttipiste, alakvartiili = 25. prosenttipiste.
* Kattaa 80 % rahalaitoksista, jotka sijoittuvat 10:nnen ja 90:nnen prosenttipisteen väliin.
Lähde: Suomen Pankki.

8.3.2022
eurojatalous.fi

Ulkomailta myönnettyjen kulutusluottojen nopea kasvu pysähtyi koronapandemian aikana

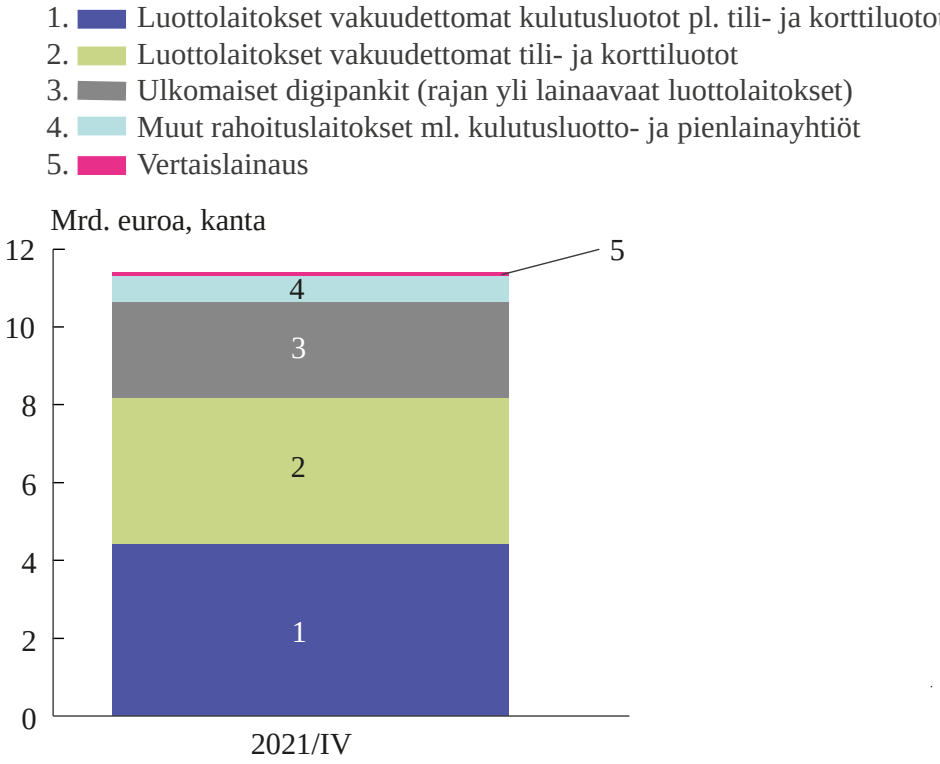
Suomessa toimivat luottolaitokset ovat edelleen merkittävin kulutusluottoja myöntävä sektori, sillä lähes 70 % kaikista kotitalouksille myönnetyistä kulutusluotoista on myönnetty luottolaitoksista [14]. Luottolaitosten rooli korostuu etenkin tili- ja korttiluotoissa ja vakuudellisissa kertaluotoissa. Näissä lainasegmenteissä niiden markkinaosuus on hyvin merkittävä. Samalla Suomessa toimivat luottolaitokset ovat kuitenkin lisänneet selvästi vakuudettomien luottojen määrää taseissaan. Joulukuun 2021 lopussa luottolaitosten kotitalouksille myöntämien kulutusluottojen kanta oli 16,8 mrd. euroa [15], josta vakuudettomien lainojen osuus oli 41 % [16]. Vastaava osuus oli 26 % vuonna 2014.

Ennen koronapandemiaa nopeasti markkinaosuuttaan kasvattaneiden ulkomaisten digipankkien suomalaisille kotitalouksille myöntämien kulutusluottojen kanta on supistunut maaliskuun 2020 jälkeen ja oli 2,6 mrd. euroa joulukuun 2021 lopussa. Pääosin nämä digipankit tarjoavat

korkeakorkoisia vakuudettomia kulutusluottoja ja verkkokauppaan liittyviä maksupalveluita. Suomen Pankin arvion mukaan vuoden 2021 lopussa ulkomaisten kulutusluottoja rajan yli myöntämien toimijoiden markkinaosuus oli vakuudettomien kulutusluottojen markkinoilla yli 20 % (Kuvio 7).[17]

Kuvio 7.

Kotitalouksien vakuudettomat kulutusluotot (pl. ajoneuvolainat) toimijoittain

* Ulkomaisten digipankkien kulutusluotot on arvio.
Lähteet: Suomen Pankki, Riksbanken, Norjan tilastoviranomainen ja toimijoiden julkiset tiedot.

8.3.2022
eurojatalous.fi

Muiden rahoituslaitosten myöntämistä kulutusluotoista suurin osa ajoneuvolainoja

Kotimaisista kulutusluotoista merkittävä osa käytetään ajoneuvojen hankkimiseen.

Ajoneuvolainojen osuus on lähes kolmannes kotitalouksien kaikista kulutusluotoista. Huomattava osa ajoneuvorahoituksesta myönnetään luottolaitossektorin ulkopuolelta [18]. Joulukuun 2021 lopussa muiden rahoituslaitosten ja luottolaitosten kotitalouksille myöntämien ajoneuvolainojen kanta oli yhteensä 7,5 mrd. euroa. Muiden rahoituslaitosten osuus (56 %) ajoneuvolainakannasta oli suurempi kuin luottolaitosten.

Ajoneuvorahoitukseen erikoistuneet toimijat kattavat suuren osan (80 %) muiden rahoituslaitosten myöntämistä lainoista kotitalouksille. Joulukuun 2021 lopussa muiden rahoituslaitosten suomalaisille kotitalouksille myöntämien lainojen kanta oli 5,0 mrd. euroa, ja lainoista lähes kaikki olivat kulutusluottoja. Ajoneuvorahoittajien lisäksi muut rahoituslaitokset -sektoriin kuuluvia, kotitalouksille lainoja myöntäviä toimijoita, ovat esimerkiksi kulutusluotto- ja pienlainayhtiöt, pankkien rahoitusyhtiöt ja panttilainaamot.

Muiden rahoituslaitosten lainakannan keskikorko oli 4,4 %, mikä on hieman luottolaitosten kulutusluottokannan keskikorkoa (4,7 %) alhaisempi. Matalaa korkoa selittää ajoneuvolainojen suuri osuus. Vuoden 2021 viimeisellä neljänneksellä muista rahoituslaitoksista nostettujen uusien ajoneuvolainojen sovittu vuosikorko (2,5 %) oli keskimäärin alhaisempi kuin luottolaitoksista nostettujen ajoneuvolainojen korko (3,2 %). Muiden rahalaitosten lainakoroissa on kuitenkin suuria eroja eri toimijoiden ja toimintamallien välillä.

Pikaluottoyritysten ja vertaislainauksen osuus pieni kotitalouksille myönnetyistä kulutusluotoista

Pandemia ja sääntelymuutokset ovat vaikuttaneet voimakkaasti pienlainoja myöntävien rahoituslaitosten uusien lainojen määrään. Suomen Pankin tilastojen mukaan kulutusluotto- ja pienlainayhtiöiden suomalaisille kotitalouksille myöntämien lainojen kannan voimakas supistuminen jatkui vuoden 2021 viimeisen neljänneksen aikana. Joulukuun 2021 lopussa kulutusluotto- ja pienlainayhtiöiden kotitalouksille myöntämien lainojen kanta oli hieman yli 200 milj. euroa, kun se kesäkuun 2021 lopussa oli 270 milj. euroa. Arvion mukaan lainakanta on supistunut merkittävästi vuoden 2018 jälkeen, jolloin pikaluottoyritysten lainasaamiset kotitalouksilta olivat 700 milj. euroa.

Osa pienlainoja myöntävistä yrityksistä on lopettanut toimintansa ja osa uusien lainojen myöntämisen vuoden 2019 jälkeen. Lainasaamisten supistumiseen vaikuttaa osaltaan myös taseesta pois myydyt lainat. On mahdollista, että kiristynyt kilpailu ja sääntely lisäävät markkinan konsolidaatiota myös jatkossa. Kulutusluotto- ja pienlainayhtiöiden myöntämistä lainoista kaikki

olivat vakuudettomia, mikä kertoo toimijoiden erikoistumisesta vain tietynlaisten lainojen myöntämiseen. Niiden osuus kotitalouksien kulutusluottokannasta kokonaisuudessaan oli hyvin pieni, 1 % joulukuussa 2021.

Kulutusluotto- ja pienlainayhtiöiden kotitalouksille myöntämien lainojen kannan keskikorko oli joulukuussa lähes 40 % [19]. Vuoden 2021 viimeisen neljänneksen aikana kotitaloudet nostivat kaiken kaikkiaan muista rahoituslaitoksista[20] muita lainoja kuin ajoneuvolainoja 90 milj. euron edestä. Uusien nostojen keskikorko oli 8,0 %. Uusista nostoista viidennes tehtiin kulutusluotto- ja pienlainayhtiöistä ja näiden lainojen keskikorko oli 16,1 %. Kulutusluotto- ja pienlainayhtiöistä vuoden 2021 viimeisellä neljänneksellä nostettujen uusien lainojen[21] keskimääräinen takaisinmaksuaika oli 4 vuotta ja 7 kuukautta.

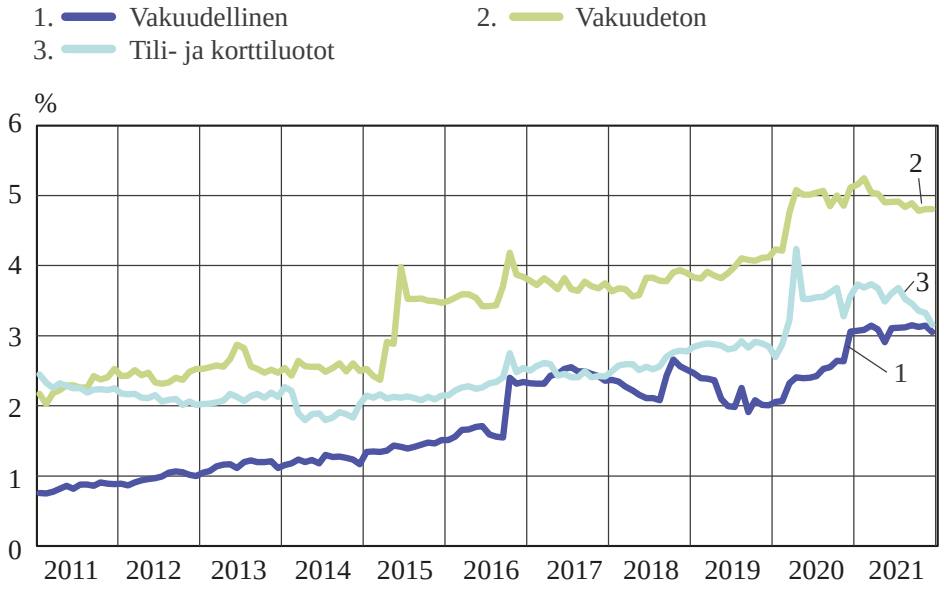
Myös joukkorahoitusalustojen kautta välitetyt vertaislainat vähentyivät pandemian aikana. Koronapandemia ja sen myötä voimaan tullut aiempaa matalampi korkokatto osaltaan tiukensivat vertaislainamarkkinoiden toimintaolosuhteita. Suomalaisten aktiivisten vertaislainayritysten lukumäärä väheni, kun yritykset muuttivat liiketoimintaansa tai lopettivat kokonaan liiketoimintansa [22]. Suomalaisille kuluttajille välitettiin vertaislainoja 83 milj. euron edestä, mikä oli 46 % vähemmän kuin vuonna 2019.

Pandemia lisännyt luottolaitosten kulutusluottoasiakkaiden luottoriskejä

Koronapandemian talousvaikutukset ovat näkyneet myös pankkien kulutusluottoasiakkaiden luottoriskien kasvuna. Vuoden 2020 aikana pankkien järjestämättömien[23] kulutusluottojen määrä kasvoi noin prosenttiyksikön ollen vuoden 2020 lopussa 4 % koko kulutusluottokannasta. Talouden elpyessä pandemiasta myös järjestämättömien lainojen kehitys on vakautunut, mutta jäänyt edellisvuosia korkeammalle tasolle. Järjestämättömien lainojen määrä vaihtelee eri tyyppisten kulutusluottojen kesken. Etenkin luottolaitosten järjestämättömien vakuudettomien kulutusluottojen määrä on kasvanut pandemian aikana selvästi muita kulutusluottoja nopeammin (kuvio 8).

Kuvio 8.

Pandemia on lisännyt luottolaitosten järjestämättömien lainojen määrää

Lähde: Suomen Pankki.

8.3.2022
eurojatalous.fi

Luottolaitokset ovat kirjanneet kulutusluotoista pandemian aikana entistä enemmän luottotappioita ja arvonalentumisia. Vuoden 2021 aikana luottolaitokset kirjasivat kulutusluotoista noin 240 miljoonan euron edestä arvonalentumisia, mikä on 4 % enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Koko vuoden osalta arvonalentumiset olivat suhteutettuna joulukuun kulutusluottokantaan n. 1,4 %.

Kaupallisten rekisteritietojen ja Tilastokeskuksen tilastojen perusteella kotitalouksien maksuhäiriöt ja ulosotot ovat hienoisessa laskussa. Suomen Asiakastiedon mukaan Suomessa oli 389 300 henkilöllä maksuhäiriömerkintä vuoden 2021 lopussa, mikä on noin 0,7 % vähemmän kuin edellisvuonna vastaavaan aikaan. Vaikka maksuhäiriöisten henkilöiden määrä väheni hieman viimeisen vuoden aikana, on määrä edelleen historiaan nähden korkea. Myös ulosottovelallisten määrä pieneni vuoden 2021 aikana. Tilastokeskuksen mukaan vuoden 2021 lopussa oli ulosoton perintätoimien kohteena 560 288 velallista, mikä on 1,4 % vähemmän kuin vastaavaan aikaan viime vuonna [24]. Asiakastiedon mukaan suurin osa (71,9 %) velkomustuomioista vuoden 2021 aikana johtui kulutusluotoista. Myös kulutusluotoista johtuvien velkomustuomioiden määrä kuitenkin väheni 5 % vuodesta 2020.

Pandemia on saattanut muuttaa kotitalouksien kulutustottumuksia, mikä voi hämärtää kulutusluottoihin liittyvien riskien arviointia. Verkkokauppaostosten yhteydessä on usein mahdollista ottaa lasku ja maksaa ostokset myöhemmin. Myös maksaminen osamaksulla ja luotolla on usein mahdollista. Erityisesti niin sanotut "osta nyt ja maksa myöhemmin" -toimijat tarjoavat erilaisia maksutapapalveluita verkkokauppaostoksiin, joihin saattaa liittyä myös luotto-ominaisuus. Osa näistä toimijoista toimii rajan yli ulkomailta, minkä vuoksi verkkokauppaan liittyvien luottoriskien seuraaminen on haastavaa. Asiakastiedon mukaan vuoden 2021 aikana velkomustuomiot postimyynti- ja verkko-ostoksista kasvoivat 60 % vuodesta 2020. Niiden osuus kaikista velkomustuomioista kasvoi 13,6 prosenttiin.

Kulutusluottomarkkinaa seurattava osana kotitalouksien velkaantumista

Suomen Pankki seuraa kotimaisen rahoitusjärjestelmän rakenteen muutosta erityisesti rahapolitiikan, rahoituksen välittymisen sekä rahoitusvakauden näkökulmista. Muutoksen seuraamiseksi Suomen Pankki pyrkii luomaan ja ylläpitämään kattavaa kokonaiskuvaa luotonannon kehityksestä sekä toimijakentän ja toimintojen roolien muutoksesta. Tämä on edellytys hyvälle analyysille sekä oikein kohdennetulle ja tehokkaalle politiikalle. Viime vuosina Suomen Pankki on esimerkiksi lisännyt merkittävästi tiedonkeruita luottolaitossektorin ulkopuolella [25]. Suomen Pankin tuore muiden rahoituslaitosten (MURA) -tilastotiedonkeruu tarkentaa kuvaa monipuolistuvasta luotonannosta, joka on jäänyt aiemmin pankki- ja rahoitustilastoinnin ulkopuolelle.

Tulevaisuudessa positiivinen luottorekisteri tuo luotonottajille, luotonantajille ja viranomaisille lisää informaatiota, jonka avulla on mahdollista ehkäistä kotitalouksien liiallista velkaantumista. Uuden luottorekisterin pohjalta myös kulutusluottojen kehitystä ja riskejä voidaan seurata entistä kattavammin ja syvällisemmin. Valmistelutyö positiivisen luottorekisterin rakentamiseksi on aloitettu ja se on määrä ottaa käyttöön 2024.

Viitteet

1. Asiakkaille, joilla on keskimääräistä korkeampi luottoriski. ↑
2. Ks. lähemmin Aaltonen, M. ja Koskinen, K. (2019) ”Uudet keinot tarpeen kulutusluottojen hillitsemiseksi” Euro & talous 2/2019 Rahoitusvakaus. ↑
3. Myös keskimääräinen pankista otetun kulutusluoton määrä on jatkanut kasvua. Asiakkaiden, joilla on yli 10 000 euroa kulutusluottoa, osuus on noussut FA:n ↑

kyselytutkimukseen osallistuneista vastaajista n. 27 (2014) prosentista 40 prosenttiin (2021). Myös osuus asiakkaista, joilla on useampia kuin yksi kulutusluotto on ollut kyselytutkimuksen mukaan kasvussa.

4. Tilastokeskuksen rahoitustilinpidon mukaan kotitalouksien lainavelka oli 167,7 mrd. euroa syyskuun 2021 lopussa. ↑
5. Pl. tili- ja korttiluotot ja kulutusluotot, joilla ei ole eräpäivää. ↑
6. Alun alkaen väliaikainen korkokaton voimassaolo oli määrä päättyä 31.12.2020, mutta lain voimassaoloa päätettiin jatkaa 30.9.2021 asti. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_234+2020.aspx. ↑
7. Kulutusluottomarkkinatoimijat ovat itse julkisissa raporteissaan (tilinpäätökset ja osavuosikatsaukset) maininneet väliaikaisen korkokaton vaikuttaneen luotonannon volyymeihin Suomessa. ↑
8. Maaliskuusta 2021 eteenpäin luottolaitosten myöntämät vakuudettomat kulutusluotot on pystynyt jakamaan ajoneuvolainoihin ja muihin vakuudettomiin kulutusluottoihin. Vuoden 2021 viimeisellä neljänneksellä muiden vakuudettomien kulutusluottojen nostoista 37 % oli korkeampikorkoisiin kulutusluottoihin erikoistuneiden luottolaitosten myöntämiä. Muiden vakuudettomien kulutusluottojen kannasta näiden toimijoiden osuus oli 26 % joulukuussa 2021. ↑
9. 30 %. ↑
10. Kattaa 90 % rahalaitoksista, jotka sijoittuvat 5:nnen ja 95:nnen prosenttipisteen väliin. ↑
11. Tähän viittaa mm. kyseisten toimijoiden järjestämättömien lainojen ja luottotappioiden määrä, korkea korko ja vakuudettomien luottojen osuus lainakannasta. ↑
12. Tili- ja korttiluotoista valmiusluottolimiittejä ja tililuottoja oli 1,1 mrd. euroa, korotonta maksuaikaluottoa 590 milj. euroa ja pidennettyjä luottokorttiluottoja 2,7 mrd euroa. ↑
13. Kattaa 80 % rahalaitoksista, jotka sijoittuvat 10:nnen ja 90:nnen prosenttipisteen väliin. ↑
14. Todellisuudessa luottolaitosten osuus on tätä hieman suurempi, sillä osa pankkikonserneihin kuuluvista luottolaitosten rahoitusyhtiöistä kirjataan tilastoissa luottolaitossektorin ulkopuolelle. ↑
15. Vuonna 2019 kanta oli 16,4 mrd. EUR. ↑
16. Sisältää ajoneuvolainat historiallisen vertailtavuuden vuoksi ja pl. tili- ja korttiluotot. ↑
17. Vuoden 2021 lopun arvioon liittyy jonkin verran epävarmuutta, sillä ulkomaalaisten toimijoiden tilastotiedot ovat saatavilla vain vuositasolla. Lisäksi osa toimijoista on ulkoistanut ongelmaluottojen hallinnan ja perinnän, mikä vaikeuttaa tietojen vertailtavuutta. Muutamien tällaisten toimijoiden liiketoimintamallin tarkastelu osoittaakin, että ongelmaluottoja syntyy paljon ja niitä myydään pois taseesta esimerkiksi perintäyhtiöille. Hoitamattomien lainojen myynti hidastaa osaltaan lainakannan kasvua. ↑
18. Todellisuudessa suuri osa ajoneuvorahoittajista kuuluu ulkomaisiin pankkikonserneihin, mutta tilastoituu kotimaisissa rahoitustilastoissa luottolaitossektorin ulkopuolelle, koska toimijoilla ei ole luottolaitoslupaa Suomessa. ↑
19. Ennen syyskuuta 2019 sovittuja kulutusluottoja koskee vanha korkokattosääntely, jonka mukaan alle 2 000 euron kulutusluottojen todellinen vuosikorko saa ylittää korkolain ↑

mukaisen viitekoron enimmillään 50 prosenttiyksiköllä. Korkokatto ei koskenut yli 2 000 euron luottoja.

20. Pl. panttilainaamot. ↑
21. Joukkorahoitus ja vertaislainaus (suomenpankki.fi). ↑
22. Laina kirjataan järjestämättömäksi saamiseksi, kun vaikuttaa siltä, että lainanottaja ei pysty maksamaan sitä takaisin, tai kun on kulunut yli 90 päivää siitä, kun tämä on viimeksi suorittanut sovitun maksuerän. ↑
23. Ulosottovelalliset | Findikaattori.fi. ↑
24. Suomen Pankki aloitti keräämään vuosittaisia tietoja mm. vertaislainauksesta vuonna 2018. ↑

Tässä artikkelissa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajien omia eivätkä välttämättä edusta Suomen Pankin näkemystä.

Asiasanat

kotitaloudet, kulutusluotot, velkaantuminen